

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 160. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-palladius03val-shoot-idm139651354165056/facsimile.pdf> (tilgået 12. maj 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

TRE MÆRKE­LIGE SANGE

AF

ARVED PERSEN

1554.

INDLEDNING.

I.

ARVED PEDERSEN, den lutherske Læres betydeligste Forkynder paa Bornholm, er knyttet til den danske Salmedigtnings ældste Historie. Han havde Andel i den første evangeliske Salmebog (1528) og var ligeledes med til at besørge de forbedrede Udgaver fra 1529 og 1534.¹ Af hans Salmer, hvoraf en Del gik over i Hans Thomissøns og senere Salmebøger, blev den mest yndede: „Al den ganske Christenhed“, hvis Begyndelseslinjer benyttedes af Grundtvig og saaledes endnu findes i Salmebogen.² Ogsaa de tre Sange som Peder Palladius udgav fik senere Plads i Hans Thomissøns Salmebog.

Palladius' Fortale er skrevet Nytaarsdag 1554 — i Pestens Tid. Mange Peblinge og Studenter er rejst bort fra den pestbefængte By, aabenbart til Forargelse for adskillige — „besynderlige hine Papister, som saae gerne, at I havde blevet her tilstede og gaaet eders Vej med hine Bortdøde“ (ndf. S. 167).³ Nu skænker Palladius Ungdommen denne lille Bog til Nytaarsgave „at I skulle ikke tænke Eder til være forglemte“, og han opfordrer dem til at synge disse Sange, at Gud kan bekendes, paakaldes, loves og prises i

¹ Se Fortalen til *Hans Thomissøns Psalmebog*, Kbh. 1569, *Chr. Bruun*, *Psalmebøger fra Reformationstiden*, I, 193, *Brandt og Helweg*, *Den danske Psalmedigtning I*, Biografien S. 4, *Biografisk Lex.* XII, 611.

² Salmer og aandelige Sange IV, Nr. 32, Salmebog for Kirke og Hjem Nr. 5.

³ Sml. En Præservativ mod Pestilens: „De findis end ocsaa, som bande alle dem, som vnddrage sig fra Pestelenze, oc rose der aff, at de taare bliffue til stede“ osv. (foran II, 354).

vort danske Tungemaal. Endnu mere levende kommer denne Lovprisning af Sangen frem i Efterskriften: De mange dejlige Takkesalmer og Lovsange paaminde alle fromme Christne, at de gerne lade deres Mund op, baade i Kirken og andetsteds, Mand og Kvinde, ung og gammel, og synge og love og takke Gud. Ja de dejlige Fugle i Vejret (∴ Luften) omkring os fra Morgen og til Aften paaminde os det samme — det fordriver ogsaa Sorg af et sorgfuldt Hjerte og gør et Menneske glad.

Her, som i Forordet til Rimstokken, genfinder vi den Menneskelighed og den Livsglæde, der er saa ejendommelig for Visitatsbogens Forfatter; og deri: at gøre Enheden mellem den Del af Palladius' Produktion, som ikke kan være oversat, og Visitatsbogen aabenbar, ligger den litterærhistoriske Betydning af disse Smaastykker.¹

II.

Af Arvid Pedersens Sange kendes kun én Udgave. Denne er i lille Oktav, — Format som det facsimilerede Titelblad S. 165. Bogen bestaar af 12 Blade, sign. A—B; Linjetallet er 22. Efter første Sang findes — paa Bl. A 5^r — Hans Vingaards Symbolum: HGHVDA; ogsaa det øvrige typografiske Udstyr viser, at Trykket er udgaaet fra Hans Vingaards Presse.²

De tre Sange er som nævnt optaget i Hans Thomissøns Psalmebog 1569 og er derfra gaaet over i yngre Salmebøger (se Brandt og Helweg, *Psalmedigting* I, 27 ff.)³; hele Skriftet er genudgivet i *Danske Magasin* V, 345.

¹ Sml. Visitatsbogen: „Om den fierte gierning, som er at loffue och tache Gud“, Heibergs Udg. S. 74 ff. Hvad N. M. Petersen, *Literaturhist.* II, 261—62 anfører med Arvid Pedersens Sange som Kildedest er delvis fra Visitatsbogen anf. St.

² Se den S. 141 nævnte Afhandling af Lauritz Nielsen.

³ Den første Sang er hos Brandt og Helweg gengivet i stærkt forkortet Form; udeladt er Vers Nr. 2 og Nr. 8—19.

Tre Merckelige

Sange/ som den lærde

Mand her Arued Pørsen

paa Bozenholm/haffuer screffuit /

oc Docter Peder Palladius

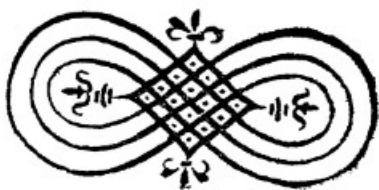
haffuer offuerseet oc ladet

priente / & øbenhaffns

Peblinge til Nys

Aats gaffue

M. D. LIII.

Petrus Palladius Til Københaffns Peblinge.

Kære Børn baade i/ som ere her til stede/ oc som ere
 adspredde hen offuer dette gandske Rige/ for denne
 Pestelenge/ Huilcket/ de som kunde hende mesterlige 5
 spaaete oc Guds riss foracte/ bære affuend ved/ oc besynder-
 lige hine Papister/ som saae gerne/ ati haaffde bleffuit her til
 stede/ oc gaaet eders Vey met disse bort døde/ at Guds salig
 Ord/ kunde haaffue haafft den affdragt oc skade/ met deris store
 glæde/ Jeg ønsker eder alle sammen ith saligt/ Nyr aar/ oc 10
 beder Gud dagelige der om/ at i kunde snarlige komme til
 hobe igen/ saa vel som vore Studiosi her aff Vniuersitetet ||
 oc saa oplæris och optuctis i bogelig konst/ Gudfryctighed 15
 och gode Seder/ til gaffns oc til Gud; ære at holde ved mact/
 vdi framtiden/ mod hans wuenner etc. Men paa det ati skulle
 icke tencke eder ath vere forglemte/ Skencker ieg eder til Nyr-
 aars gaffue/ vdaff en andens oc icke aff mit egit arbeyde/ disse
 Tre merckelige Sange/ at formere eder Psalme bog met.

* En From lærd mand/ oc Guds Ords Tiener/ paa Born-
 holm ved naffn Dominus Aruidus Petri/ Sogneprest til S. Ibs 20
 Sogne Kircke/ haaffuer giort dem/ som hand haaffuer giort andre
 flere/ som staa indprentende vdi Psalm bogen/ oc ere i daglig
 brug/ som disse ere nogle aff dem her opregnis. Al den gantske
 Christenhed etc. Jesu Christ wi tacke dig etc. Loffuer Gud
 i Fromme Christne etc. Du est alene vor Salighed etc. Thi 25
 Samme Dominus Aruidus studeret i Vittenberg den samme ||
 tid/ som Ærlig oc velbyrdig Mand Sti Porff/ Kongelig Maie- 21 21
 stats befalnings Mand offuer Stigtens guog i Skaane studeret
 der oc saa/ som vaar Anno 1588 oc 1590 etc strax effter at Gud
 haaffde opuect den Salige Mand Lutherum til at komme hans 30
 Ord paa Sode igen. Kære Børn saa annamer disse Christe-

lige Sange oc sjunger dem oc saa faar andre/ at Gud kand
disydermere bekendis/ paa kaldis/ loffuis oc Prais i vor Danske
tungemaal/ ved Jesum Christum/ hannem eder befaendis.

Saffria die Circumcisionis Christi.

5

M. D. Liiii.

1120

Verden huor gruer mig for dit væsen/
Naar vilt du opnæse/
oc rese aff Synden/
aff Dieffuelen est du bunden
10 til Selfuedis fart. ||

11

1131

* O nød/ O iammer/ O ælende/
Saa vden maade oc ende/
alle stende paa iorden/
Skendelige forførde vorde/
15 det gremmer mig hart.

- * Døw/ Blind er huer nu i de sager/
 Der i hand skulde vaage/
 Oc tage sig vare/
 At hand salig maatte fare/
 i al Luighed. 5
- * Gansf mesterlige oc wformercket/
 Dieffuelen saadant vercker/
 Oc stercker sin Skare/
 vden al frøct oc fare/
 i stor tryghed. 10
- * Guds ord der mod rober oc lærer/
 Ingen sig forbedrer/
 Huer ærer men selfab/
 Kende i hob til helffuede aff/
 Som i en Dang. 15
- * Synd er ey nu mere for synd actit/
 Men huer for sig tractet/ ||
 Oc vaacter/ huad løst er/
 Der til huer nu sig trøster/
 Aldelis gansf. 20
- * Mand finder ey nogen sted vdi Landen/
 Guds frøct mere saar haanden/
 Synd/ Klander regerer/
 Vng/ Old/ Arm/ Rig sig tierer/
 I ondsfab friit. 25
- * Brass/ bram/ Guds edele gaffuer skender/
 Stor faast huer tiluender/
 Oc blender vden forrig/
 Skulde hand end laane oc borge/
 Det staa sin tid. 30
- * Det vaare vist io/ it Christeligt stycke/
 Maadelige sig sticke/
 Vaar icke slem Daarhed/
 Mod Gud oc nødtørffthighed/
 I spillet mest. 35

- * Fraadzeri vraal fraal fuerie fla met neffue/
 Stedz udi suff hen sueue/
 Oc leffue som befter/
 21 4r 5 Ater mand nu aller mest/ ||
 For tickort best.
- * Suo tencker/ at Gud vil ey sligt haffue/
 Suad hielper alle dage/
 Den skade beklage/
 10 At Gud straffer oc plager
 Synden met Død.
- * Dieffuelen fand mand nu saa til ære/
 Gierne villig at være/
 Kaast tære/ ringe acte/
 15 Egit beste her ey betracte/
 S eller Brødris nød.
- * Men huad til Guds ære funde komme/
 Guds ord Oc Christendomme/
 Til fromme fra arghed/
 20 Der fand mand inted vden Karighed/
 Tui dig den skam.
- * Det er stor Blindhed som ieg mener/
 Det maatte stocte oc stene/
 Vel vne de plager/
 25 Der met Gud saadanne sager/
 Vil straffue gram.
- * Suad vil mand nu om saadanne flage/ ||
 21 4v Der Dieffuelen behage/
 Oc vossue liff/ leffnit/
 30 Guds/ ære/ hustru/ børn ossuer giffuit/
 Mod Guds forbund.
- * Oc de megit Christeligt blod vdsplilde/
 Sit ferne land foruilde/
 35 wnilde i sager/
 Suilcket Dieffuelen behager/
 vel alle lund.

- * Hor/ Boleri er Hiertens gilde/
 Siem snack det Land kilde/
 Narle/ silde/ legemit/
 Hoffmod/ had/ Tuedrectighed/
 wlydighed. 5
- * Den onde rod Girrighed til Xigdom/
 Er Gud al verden om/
 der aff kom den vaade/
 At ey ræt brugis Guds naade/
 Til salighed. 10
- * Ah huo fand al ondsfab fortellie/
 Der aff dybeste helffuede/
 Opuelder vden maade/ ||
 Lader sig huercken stoppe eller raade/
 nogerlund disuer. 15 25 r
- * Mand siunger/ mand maner/ mand lærer/ mand straffer/
 Ingen fruct mand skaffer/
 det napper dog inted/
 Saa slet verden forblindet/
 I argbed er. 20
- * Adelen aff ære oc dygd maa sigis/
 Edel naffn dem giffuis/
 oc scriffuis til ære/
 Om de det alle sult gøre/
 Sindis nu vel. 25
- * Borger oc Bønder som de mene/
 Acte Guds ord rene/
 dog ene i Kircken/
 Siunes de Gud at dyrcke/
 Er det oc skel? 30
- * Guds Edele Sæd paa veyen trædis/
 aff Sule opædis/
 Ey glædis paa stene/
 Torn monne hinde oc formene/ ||
 At gøre fruct. 35 25 v

* Ly hielper at Gud straffer oc ræder/
 Met ild/ vand/ oc væder/
 wglæder/ dyre tide/
 Pestelens/ Krig/ oprør/ quide/
 5 Sølger dog ingen tuct.
 * Der faar Kiere Herre/ dig dog hid vende/
 Paa ondskab gør ende/
 Lad fende din Doms stund/
 Dieffuelen sla ned i grund/
 10 Med din haand vel hart.
 * Din Herlighed/ O Christ/ sig skynde/
 Din Basun lad klinge/
 Forsuinde alt wkrud/
 Sielp oss vel aff Verden vd/
 15 Jo snart Jo snart.
 * Det begiere alle Christne fromme/
 Til priis dit navn Komme/
 Sørsomme vden gammen/
 Oc siger alle sammen/
 20 Amen Amen.

S G S V D A

16r Den anden Sang met de noder/ som/

O Stierners skabere/ sungis met.

25 **S** LXXÆ Gud Fader være loff oc tack/
 Der alting skabte met sin mact/
 Simmel och Jord/ alt met sit ord.
 Oss alle til gode haffuer hand det giort.
 * Sand skabte met stor ære oc krafft/
 Englerne met Herredom oc mact/
 30 oc sette hand dem vdi sin Foer/
 At de skulle gjøre hannem ære stor.

- * Men da en part aff Englernis tal/
 lode sig for megit tycke met al/
 Støttis de straf aff Himmelen ned/ ||
 Til euige pine i Selfuedis glød. 21 60
- * At Gud nu effter Englernis fald/
 Kunde met andre opfylde sin Sal/
 Menniskens søn skabte hand saa ren/
 At i hannem vaar slet inted men. 5
- * At sette hannem hen i paradys ind/
 Oc giffue hannem nock/ sikk Gud i synd/
 men visdoms træ hand hannem forbød/
 Eller hand skulde saa den visse død. 10
- * I Orme lige da kom Sathan/
 oc straf foruende Guds Ord oc Mand/
 Slo vore forældre ned i synd/
 off der met at forderffue i grund. 15
- * Aff Adams synd kom bitter død
 oc al vor forrig/ angist oc nød/
 Synden regerede met stor vold/
 Oc døden baade offuer vng oc old. || 20
- * Da sende Gud sin søn saa fær/
 der sands icke anden frelsere mer/
 hand bleff Menniske from oc god/
 Dog led hand iammer oc armod. 21 71
- * Begynte hand straf i sin Barndom/
 At bære vor byrde met stor modgong/
 for Adams synd hand gjorde bod
 Tre aar oc tredue met taalmod. 25
- * Hand tiente off met gierning oc ord/
 gick saar off/ gennem den sneffre port/
 lærde off at komme til Gud igen
 fly synd/ Tro Gud oc bliffue hans ven. 30

- * Der hand da haffde Guds ord fram ført/
Oc off den rette Guds tieniste lærd/
Taalde hand den suare bittere død/
hialp off der met fraa helffuedis nød.
- 5
21 70 * Hand stod aff døde met stor krafft/ ||
Andre befalede sit budskaff/
hand foer til himmelen/ der hand nu/
sider hoff sin fader met glæde oc rø.
- 10 * Hand sende off hid den Hellig Aand/
At sticke vore hierter til ræt forstand/
At de kunde søge delactighed/
Soff Jesum Christ vor salighed.
- 15 * Dig Gud fader i Euighed/
Met din Søn lige i herlighed/
Den Hellig Aand disligerniss/
I euighed sse loff oc priff.

Den tredie Sang/ at Syndsens straff

maatte bortuendis/ oc siungis met de noder/ som
Aff dybsens nød siungis met. ||

- 21 r 20 **A** I dybiste nød lader off til Gud/
Aff ganske hierte robe/
At wi som haffue offuertraad hans Bud/
Til hannem off dette forhaabe/
At hand vor synd met gerning oc ord/
25 Oc huad wi alle mod hannem haffue giort/
vil som en Fader forlade.
- * O Gud Fader alt effter dit ord/
See ned til off elende/
wi som haffue saare meget ilde giort/
35 Met hierte mund oc hender/

Hielp off i Jesu Christi naffn/
 Altid at gøre huer mand gaffn/
 oc faa en salig ende.

* Vor skyld saa stor oc megen er/
 huo kand den nock begrunde/ 5
 Dog er din barmhiertighed fast mer/ ||
 Mod off i mange lunde/ 21r
 der søge wi alle aff hiertit til/
 Oc haabes det haffuer inted feyl/
 du vilt off alt gaar vnde/ 10

Du vilt io icke en synders Død/
 Eller at hand skal omkomme/
 Men at hand helder omuender sig/
 oc kommer saa blant de fromme/
 Saa hielp off nu O Herre Gud/ 15
 At den skyld wi haffue mod dine Bud/
 Skal off icke offuer komme.

* Forlad/ forlad oc haffue god taal/
 met off arme oc suage/
 lad din Søn alle vore synders sold/ 20
 Met sin død fra off tage/
 O Fader du vor Siel beuar/
 At hende ingen skade vederfar
 Udaff den helffuedis drage. ||

* Om du met off vilde io regne/
 oc gaa met off i rette/ 25 22r
 Ah huor skulde wi da blegne/
 huo kunde off da vndsette/
 O Herre ver off barmhiertig/
 Hielp off at gaa den rette stig/ 30
 met alle fromme slecte.

* Dort offer er aff en syndige rod/
 det kand dig icke behage/

Vden ved Troen/ thi du est god/
vi kunde off icke aarsage/
O hielp at vi fuldhugff oc fri/
vden argelift oc hyggleri/
5 Dit Nag til enden drage.

* Du befaler dine sende bud/
vor samuittighed at troste/
vort herte vend om o herre Gud/
Til hannem som off genløste/
10 Det er Christus din enborne Søn/ ||
15 Som taalde død for Menniskens Køn/
Der hand sit blod vøste.

* Beuar vdi vor Hiertens grund/
Din Guddoms ord alle sammen.
15 Oc hielp at vi dem alle stund/
Betencke ret vden gammen.
oc leffue saa ret sandelig/
Soruden falsff ret Christelig/
Oc loffue dig altid Amen.

Til den Christen Læsere.

21

D mange deylige Tacke-Psalmer vdi Kong Dauids
 Psalmebog/ disligeste andre hymner oc Lofffange/
 baade i den hellige Scrifft oc vden ved/ paamine
 alle fromme Christne/ at de gerne lade deris mund op/ baade 5
 i Kircken oc andersteds/ Mand oc Quinde/ vng oc gammel/
 den ene met den anden/ och siunge loffue oc tacke Gud/ for
 sine velgerninger/ Sordi at wi ere skabte til Guds ære oc Loff/
 oc det er den rette Guds dyrckelse/ vdi det ny Testamente/ som
 wi kalde Sacrificium Laudis et gratiarum actionis/ effter det 10
 andet budord/ Ja disse deylige Sule met deris Sang oc quid-
 deren/ her i veyret omkring oss/ Fra morgen || oc til aften/ 25 20
 paamine oss det samme/ Oc haffue ogsaa Guds befalning
 der paa/ vdi den Eplviii. Psalme/ ath de skulle siunge oc loffue
 hannem. Laudate volucres coeli Dominum. I sule i slyen/ 15
 loffue oc tacke Herren/ Det fordriffue ogsaa Sorrig aff it
 forrigfuld Hierte/ och gør it Menniske glad/ at hand venner
 sig til at siunge Hellige Psalmer oc andre hellige Sange/ som
 den Hellige Paulus oc raader oc formaner oss til de Epheser
 i det femte Capitel/ Dricker eder icke (siger hand) druckne aff 20
 Vin/ aff huilcket der følger it vffickeligt væsen/ Men bliffue
 fulde aff Manden/ oc taler met huer andre/ om Psalmer oc
 Lofffange oc Mandelige Viser/ siunger oc leger for Herren/ i
 eders Hierte/ Oc siger altid Gud oc Gaderen tack for alting i
 vor Herris Jesu Christi naffn. Lader eder der faar i Fromme 25
 Christne ogsaa her vdi vere || formanede til Guds ære/ 25 31
 ved Jesum Christum/ Hannem eder befallendis
 til euig tid/ Amen.

Prentet vdi Københaffn.

M. D. Liiii.

30

* * *

NOTER.

S. 167 L. 23. *Al den gantske Christenhed*, trykt hos Brandt og Helweg I. 25.

S. 167 L. 24. *Jesu Christ wi tacke dig*, sst. 26.

S. 167 L. 24. *Loffuer Gud i Fromme Christne*, sst. 26—27.

S. 167 L. 25. *Du est alene vor Salighed*. Salmen kendes ikke, se Brandt og Helweg I, Biografien S. 4.

S. 167 L. 27. *Sti Porss*, Stig Pors, c. 1498—1556, Biogr. Lex. XIII. 233.

S. 168 L. 13. *alle stende paa iorden*, alle Stænder paa Jorden; det almindelige Ord i Reformationstiden er *Stat*, jf. Kalkar IV. 110 og 101.

S. 169 L. 13. *Huer ærer men selskab* etc. ∴ „Enhver sætter kun Pris paa Selskab — de render i Hob ad Helvede til som i en Dans“. I Hans Thommissøns Salmebog 1569 er *men* ombyttet med *ond*; rimeligvis fordi det er opfattet ikke som *kun* (se Kalkar III. 74), men vistnok som Adjektivet *men* „almindelig“ i Betydningen „usædelig, slet“ (jf. *menæ qwynnæ boæth* „Horehus“ Kalkar III. 77).

S. 169 L. 24 f. *sig tierer* | *I Ondskab fritt* ∴ viser sig uden Blu i deres Ondskab. *tere sig* fra mnt. *sik teren*, se Kalkar IV. 330. Ordet bevares i Hans Thommissøns Salmebog 1569, men er i Salmebøger fra 17. Aarh. omdannet til *tiener*, *lerer* ofl.

S. 170 L. 22. *vene*, klage, jamre over, Kalkar IV. 798.

S. 170 L. 32. *ferne land* d. e. Fædreland.

S. 171 L. 18. *napper*, d. e. udrettet, jf. sv. *nappa* = lykkes, Dahlgren's Glossarium 577. Hos Kalkar (III. 190) findes kun dette Citat paa den nævnte Betydning.

S. 172 L. 21. *HGHVDA*, se Bind I. 116.
